

SPORT & SOCIETY

OVER SPORT & SOCIETY

Sport & Society is zowel een focusgebied van de Universiteit Utrecht als een landelijk netwerk van onderzoekers dat de maatschappelijke betekenis van sport wil begrijpen en vertaalt naar consequenties voor het bestuur en organisatie van de sport. Meer informatie? Zie www.uu.nl/sportandsociety en www.sportandsociety.nl.

Stadskinderen buiten spel?

“Dertig procent van de kinderen speelt nooit of nauwelijks buiten”, toonde Jantje Beton in 2018 aan. Een zorgelijke ontwikkeling, want buitenspelen is voor kinderen essentieel om actief en gezond op te groeien. Vooral in een tijd van verdichtende steden en bezorgde ouders lijkt buitenspelen steeds meer een uitdaging. Maar welke fysieke en sociale kenmerken van stadsbuurten zijn van invloed op de mate waarin kinderen buitenspelen?

DOOR KIRSTEN VISSER EN IRINA VAN AALST

Steden zijn voor gezinnen aantrekkelijk om in te wonen en als gevolg daarvan groeien steeds meer kinderen op in de stad. Tegelijkertijd hebben veel steden te maken met een grote bouwopgave en worden er veel nieuwe woningen gebouwd. Zowel binnen als buiten is er steeds minder speelruimte over voor kinderen. Stadsbestuurders worstelen met de balans tussen bouwen voor wonen en werken én het openhouden van groene ruimten en andere speelplekken voor kinderen. Ze vragen zich af hoe de stad ook leuk kan blijven voor stadskinderen en welke buurtkenmerken het buitenspelen stimuleren. Op basis van literatuuronderzoek proberen wij deze vraag te beantwoorden. De kinderen waarover we in dit artikel spreken, zijn tussen de zeven en veertien jaar oud.

Verkeersarme, groene én spannende speelplekken

De belangrijkste belemmerende factor voor buitenspelen in de drukke stad is verkeer. Favoriet zijn groene en verkeersarme omgevingen waar je vrij kunt spelen, je kunt verstoppen in struiken, kunt klimmen in bomen of een potje voetbal kunt spelen op straat. De buurt speelt hierin een sleutelrol en voorkeuren voor lagesnelheidszones en verkeersarme woonbuurten (*cul-de-sacs*) worden genoemd. Alhoewel vooral kinderen onder de tien jaar én hun ouders aangeven goed onderhouden speeltuinen te waarderen en veilige speeltoestellen belangrijk te vinden, klagen de iets oudere kinderen juist over de saaiheid en voorspelbaarheid van deze plekken. Op basis van ons literatuuronderzoek concluderen we dat buitenspelen wordt gestimuleerd door het creëren van een kind- en speelvriendelijke omgeving

Buitenspelen wordt gestimuleerd door het creëren van een kind- en speelvriendelijke omgeving die kinderen zélf kunnen ontdekken in plaats van door het inrichten van enkel formele speelplekken

die kinderen zélf kunnen ontdekken in plaats van door het inrichten van enkel formele speelplekken.

Sociale veiligheid en helikopterouders

Niet alleen verkeersveiligheid, maar ook het gevoel veilig te kunnen spelen in de buurt is van invloed op de mate waarin kinderen naar buiten (mogen) gaan. Het idee een slechte ouder te zijn wanneer je je kinderen alleen naar buiten stuurt, speelt een grote rol. Binnenshuis of in de achtertuin spelen wordt door veel ouders als een veiligere optie gezien dan buitenspelen. In buurten met een lage sociaaleconomi-

sche status vinden kinderen het zelf vaak niet prettig om buiten te spelen als er tieners rondhangen. Ze zijn bang om door hen gepest te worden. Aan de andere kant spelen sociale contacten ook een positieve rol bij buitenspelen. Kinderen spelen vaker buiten als er leeftijdsgenootjes aanwezig zijn. Andersom zou buitenspelen ook kunnen bijdragen aan meer contact met burens en andere kinderen, wat weer een positieve invloed kan hebben op de sociale cohesie en op vrij spelen in de stadsbuurt. Naar de samenhang tussen buitenspelen en sociale cohesie dient echter meer onderzoek te worden verricht.

Richt je op speelvriendelijke buurten!

Wat kunnen beleidsmakers en stedelijke planners doen voor de jongste inwoners van hun stad? Uit ons literatuuronderzoek blijkt dat aantrekkelijke plekken veilig zijn. Binnenterreinen of woonerven lijken populair, omdat voetgangers hier evenveel recht en ruimte hebben als andere ruimtegebruikers. Daarnaast lijkt het zaak om samen met kinderen plekken in te richten en stadskinderen dus te betrekken bij de inrichting van buurten. De buurt zou zo weer een sleutelrol kunnen vervullen als speelplek voor kinderen, waar kinderen elkaar vanzelfsprekend ontmoeten en waar buurtbewoners elkaars kinderen in de gaten kunnen houden. En waar bezorgde

Binnenshuis of in de achtertuin spelen wordt door veel ouders als een veiligere optie gezien dan buitenspelen

ouders ook het vertrouwen hebben om hun kinderen zelfstandig naar buiten te laten gaan. Daarnaast zou er meer oog moeten zijn voor de verschillen tussen stadsbuurten waar kinderen opgroeien. Gezien de ruimtelijke

ongelijkheid in sociaaleconomische status en gezondheid in veel steden, is juist meer inzicht in deze buurtverschillen in buitenspelen van belang. ●

Kirsten Visser is universitair docent en onderzoeker Stadsgeografie aan de Universiteit Utrecht. Haar onderzoek richt zich op de geografie van kinderen en jongeren, stedelijke ongelijkheid en diversiteit in stadsbuurten.

Irina van Aalst werkt als stadsgeograaf aan de Universiteit Utrecht, is coördinator van de master Human Geography en publiceert over jongeren, stedelijke openbare ruimten en het uitgaansleven.

Je ziet het pas als je het doorhebt

Het sluipende proces van criminele inmenging in de sport

In een tijd van lege velden en kantines is het opvallend onrustig in het Amsterdamse amateurvoetbal. Recent zijn diverse clubs in verband gebracht met ondermijning: vermenging van de onder- en bovenwereld. Bestuursleden, trainers en sponsors worden verdacht tegen de onderwereld aan te schuren. Hoe heeft het zover kunnen komen en kunnen deze clubs nog wel een veilige plek zijn voor de jeugd uit de buurt? Deze en andere vragen staan centraal in het onderzoek naar criminele ondermijning van sportclubs van de Universiteit Utrecht.

DOOR INEKE DEELEN

Er is steeds meer aandacht en bewijs voor de kwetsbaarheid van de amateursport voor criminele inmenging. Uit onderzoek dat recent in opdracht van het Ministerie van VWS is uitgevoerd door Bureau Bruinsma, Mulier Instituut en Tilburg University, blijkt dat één op de acht ondervraagde verenigingsbestuurders de afgelopen twee jaar te maken heeft gehad met "serieus te nemen signalen" die kunnen wijzen op inmenging van criminelen. Met name in het voetbal zijn voorbeelden van criminele inmenging bekend, hoewel het volgens de onderzoekers evengoed voorkomt bij andere sporten. Langzaam ontstaat meer inzicht in hoe vaak en waar ondermijning in de sport voorkomt en wat

de motieven, indicatoren en signalen zijn waaraan je het kunt herkennen.

Sponsoring en status

In de media lezen we over failliet verklaarde en door burgemeesters stilgelegde sportclubs. Vaak gaat het om clubs die zowel op sportief als sociaal vlak lijken te floreren. Ze promoveren in recordtempo of staan in de schijnwerpers omdat ze goed bezig zijn met diversiteit. Ook lezen we van de suikeroom die met crimineel geld de club sponsort en spelers vermoedelijk deels zwart uitbetaalt, zich vol overgave bemoeit met het eerste team en uiteindelijk ook met het bestuur.

De verkregen status reikt tot ver buiten de club. Vaak hebben dergelijke ontwikkelingen jarenlang gesudderd en bestuurscrissen veroorzaakt, voordat het tot uitbarsten en ingrijpen kwam. Niet in alle gevallen dringt een persoon met criminele intenties ver door in de club en blijft het 'slechts' bij bedreigingen of verdachte situaties. Ook gaat het niet altijd om een persoon van buiten. Vertrouwde personen op belangrijke posities kunnen anderen meezuigen richting de criminaliteit. De club transformeert zo tot een ontmoetingsplek en haard voor criminele handelingen.

Hoe erg is het eigenlijk, een suikeroom voor de club en een goed presterend eerste team waar iedereen trots op is? Is dat ondermijnd of ongevaarlijk?

Lees verder op pagina 23

Column

Mute

FRANK VAN EEKEREN

Best grappig eigenlijk, dat beeldbellen met Teams en Zoom. Het is toch hilarisch dat ons professionele leven nu al bijna een jaar in het teken staat van gehannes met leuke achtergrondjes, haperende wifi, niet-verbonden kop-telefoons en virtuele 'handjes'? Dat we ons druk maken over het koppelen van Outlook met Teams of dat we de code voor de zoveelste Zoom-meeting niet kunnen terugvinden? Ook beschikken we nu over buitengewoon grappig jargon, waardoor ik iedere plaspauze schaterend door mijn ingebouwde microfoon kan aankondigen als 'biobreak'. NRC-columnist Japke-d. Bouma maakte een top tien van nieuwe jeukantoortaal. Met de 'biobreak' op 10 en op nummer 1 - uiteraard - 'je staat nog op mute'.

Dankzij de techneuten van Microsoft en Zoom Video Communications gaat mijn werk verrassend normaal door. Ik beeldbel me suf met medeonderzoekers, ambtenaren en clubbestuurders. Met hen spreek ik over nieuwe onderzoeksplannen, aankomende sportnota's en toekomstvisies voor clubs. De urgentie om juist nu aandacht te hebben voor sport en bewegen, is bij ons allemaal duidelijk. Iedereen beseft dat de

beweegarmoede schrikbarende vormen aanneemt, net als de coronakilo's. Ook is het helder dat sportaanbieders bij bosjes dreigen om te vallen of langzaam wegwijnen. Vandaar onze gedrevenheid om te komen met oplossingen via onderzoek, beleid en uitvoering. Vandaar ook dat we zo druk zijn met beeldbellen.

Maar er is een belangrijk probleem. Bij het maken van al onze plannen blijven cruciale betrokkenen letterlijk buiten beeld. De moeilijk bereikbare buurtbewoner bijvoorbeeld. Met haar heeft de onderzoeker na lange tijd een vertrouwensband weten op te bouwen. Maar zij kan niet 'zoomen'. Hoe weet de onderzoeker dan wat er écht speelt in de wijk? Die vraag is ook van belang voor de wethouder die nieuw sportbeleid wil maken. Waar baseert hij zijn beleidskeuzes op? En wat te denken van de clubbestuurder? Hoe blijft hij of zij in contact met de leden, nu een spontaan gesprek aan de bar er niet meer inzit? En hoe proeft de clubdirecteur de sfeer onder supporters, nu er geen geluiden meer komen vanaf de tribunes?

Toch gaat het plannen maken in volle vaart door. Dat kan niet goed gaan. Beleidsvorming en -uitvoering

dreigen nu te veel op afstand te worden vormgegeven, zonder de directe inbreng van, contact met en gevoel bij de samenleving. De kans op papieren werkelijkheden die ver af staan van wat er daadwerkelijk leeft in de maatschappij, is levensgroot. Het gevolg zal zijn dat - ondanks alle goede bedoelingen - de effectiviteit en efficiëntie van de planmakerij erg tegenvallen. Dat is pijnlijk voor alle welwillende beeldbellers, maar vooral voor degenen voor wie al die plannen bedoeld zijn. En uiteindelijk is dat schadelijk voor de hele samenleving, want niet-fitte bewoners en niet-functionerende sportclubs raken ons allemaal.

Teams en Zoom bieden geen oplossing voor dit probleem. Sterker nog: het werken via beeldbellen vergroot de kloof tussen plan en praktijk. Professionals weten elkaar goed te vinden, maar wijkbewoners, leden en supporters staan momenteel op mute. En dat is niet grappig. ●

Frank van Eekeren is lector Impact of Sport en universitair hoofddocent Sport & Society.

Vervolg van pagina 19

'Innovation Hub for Sports & Vitality'-plannen wordt dat omschreven op drie niveaus: economische impact, maatschappelijke impact en persoonlijke impact. Het economische aspect aan innovatie ligt voor de hand: een product dat in een marktbehoefte voorziet, zorgt voor omzet en banen. De samenwerking in de Brainport-regio, waarbij onder meer het PSV-Brainport-partnership inzet op vitaliteit, kan volgens Wijlens voor nog meer economische effecten zorgen. "Wij willen een speler zijn op het gebied van innovatie en waardecreatie op sport en vitaliteit. Als wij met succesvolle oplossingen komen, dan hopen wij dat we daarmee meer ondernemingen kunnen neerzetten met hun wortels in deze regio. Dat kan ook bijdragen aan het verder versterken van de regio."

"Corona heeft ons extra duidelijk gemaakt: veel ziektes komen voort uit een ongezonde leefstijl en daar zijn veel kosten aan gekoppeld"

René Wijlens

De maatschappelijke en persoonlijke impact zijn minstens zo belangrijk bij de Innovation Hub. Bij maatschappelijke impact gaat het onder andere om zorgen voor een vitale bevolking om daarmee de zorgkosten drastisch te kunnen reduceren. "Dat is ook een van de grotere drijfveren achter dit idee. Corona heeft ons het belang daarvan extra duidelijk gemaakt. Er is voldoende bewijslast dat veel ziektes voortkomen uit een

"We willen niet alleen beter worden in het zien van kansen, maar ook in het verzilveren ervan"

René Wijlens

ongezonde leefstijl en daar zijn veel kosten aan gekoppeld", zegt Wijlens. De persoonlijke impact ligt natuurlijk in het verlengde daarvan, want vitaliteit draagt bij aan een gelukkiger en gezonder leven van individuen. "Iemand die goed in zijn vel zit en het beste uit zichzelf weet te halen, heeft betere baankansen en draagt meer bij aan economische productiviteit van de samenleving."

Dit vraagt een andere manier van kijken naar de maatschappelijke uitdagingen, stelt Wijlens. "We zijn geneigd om te denken in het oplossen van problemen, terwijl het hier gaat om het benutten van de potentie van mensen. Mensen in hun kracht zetten. Het gezonde en het goede bevorderen in plaats van voorkomen dat het slechte gebeurt." Hij vreest dat met de nadruk op preventie, zoals in het Nationaal Preventieakkoord, vooral wordt gekeken naar wat de overheid niet wil bereiken. Een goed voorbeeld van een land waar dat perspectief juist wordt omgedraaid, is Nieuw-Zeeland. Daar wordt de economie meer gebaseerd op het welzijn van mensen. "Het gaat erom dat mensen gelukkiger worden. Dan gaan dingen vanzelf beter. Daarmee kun je persoonlijke en maatschappelijke impact bereiken: vitalere medewerkers, betere baankansen en bijdragen aan een betere economische productiviteit." Dat heeft uiteraard ook zijn weerslag op de gehele economie.

Wijlens ziet in Nederland en Europa gestaag een beweging ontstaan waarbij welzijn als maatstaf naast wel-

vaart komt te staan. "Sport en vitaliteit dragen daaraan bij. Het is dan de vraag hoe je die kansen kunt benutten. Er zijn wel allerlei bewegingen die dit ondersteunen, maar we zijn er gewoon nog niet. Wij willen met onze ambitie aan die beweging bijdragen door de ingrediënten voor een vitale samenleving aan te reiken en de kansen die innovatie biedt te laten zien."

Europees netwerk

Binnen het Europese sportinnovatieplatform EPSI en het interregionale samenwerkingsverband ClusSport wordt op dit thema meer samenwerking gezocht. Die regio's kunnen nu al van elkaar leren, maar willen ook hun samenwerking op het gebied van innovatie voor sport en vitaliteit versterken, ziet Wijlens. "Vijf vooraanstaande regio's en clusters, waaronder het AWRC en Cluster Sports & Technology, werken aan de ontwikkeling van een Europees netwerk van innovatiehubs voor sport en vitaliteit, daarbij ondersteund vanuit de EU. Iedereen werkt aan hetzelfde thema, maar de expertises en focusgebieden zijn al vaak complementair, en er zijn ook de nodige verschillen in de context. De gezondheidszorg is bijvoorbeeld in ieder land anders georganiseerd. Dan ga je ook andere oplossingen vinden. Zo staat in Spanje sport als medicijn nu hoog op de agenda."

Gezamenlijk proberen de clusters en regio's het momentum dat de coronacrisis heeft gegeven te benutten. Dat heeft al effect, ziet Wijlens: "Door corona zie je dat veel regio's nu al nadenken over hoe ze fitter uit de crisis kunnen komen. Verschillende regio's gebruiken herstellengelden ook om te investeren in een gezonde leefomgeving, met bijvoorbeeld meer fietspaden en leefbare steden. Dat zie je nu al gebeuren. Ik ben er dan ook van overtuigd dat we de komende jaren alleen maar meer stappen gaan zetten in de richting van meer waardering voor een gezonde maatschappij en meer persoonlijk welbevinden." ●

Vervolg van pagina 17

Ondermijnd of ongevaarlijk?

Om te begrijpen wat een sportclub als plek kwetsbaar maakt voor criminele ondermijning, onderzoeken we een aantal casussen die hiermee te maken hebben (gehad). Hoe kan het gebeuren dat geldschieters de vrije hand krijgen in een sportclub en zich gaan bemoeien met het beleid van de club? Wat beschouwen diverse betrokkenen als criminele ondermijning en welke dilemma's ervaren zij hierbij? Hoe erg is het eigenlijk, een sui-

keroom voor de club en een goed presterend eerste team waar iedereen trots op is? Is dat ondermijnd of ongevaarlijk? Vanuit een interdisciplinaire aanpak hebben we in het bijzonder oog voor factoren die te maken hebben met organisatiecultuur (sfeer, transparantie, ambitie, tradities), organisatiestructuur (*governance*, financiële afhankelijkheid, professionaliteit) en de sociale en geografische context (rol en functie van sociale netwerken, sociale cohesie, kenmerken van en

verwevenheid met de buurt). We proberen het complexe samenspel van op elkaar ingrijpende factoren te ontrafelen en er patronen in te ontdekken.

Van kwetsbaar naar weerbaar

"Iedereen weet het, maar niemand doet iets", horen we van ingewijden. Maar ook: "Bij ons komt dit niet voor." Erover spreken blijkt lastig, een taboe. Ondermijning is een sluipend en langdurig proces, dat door eenieder anders beleefd en begrepen wordt en waarbij normen en waarden langzaam vervagen. Onze inzichten dragen bij aan het vergroten van de weerbaarheid van sportclubs ten aanzien van criminele invloeden. Bestuurders en beleidsmakers reiken we handvatten aan die bijdragen aan het vergroten van de bewustwording en het bespreekbaar maken van onderwerpen als externe sponsoring en mogelijke gevaren hiervan. Maar om meer weerbaar te worden voor ondermijnende invloeden, moeten wij en dus ook de sport in de spiegel durven kijken en ons afvragen tot hoever sportieve ambities en vergaande commercialisering in de amateursport wenselijk zijn. ●

Ondermijning is een sluipend en langdurig proces, dat door eenieder anders beleefd en begrepen wordt en waarbij normen en waarden langzaam vervagen

Ineke Deelen is adviseur, projectleider en onderzoeker bij het Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap (USBO) van de Universiteit Utrecht. Daarnaast is zij coördinator van het focusgebied Sport & Society en de netwerksamenwerking Vitality Academy.

